

§ 136

Kaupunkiympäristölautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle valtuutettu Amanda Pasasen ym. valtuustoaloitteesta: Helsingissä otettava käyttöön ekologinen kompensatio maankäytön suunnitte- lussa ja toteuttamisessa

HEL 2023-012257 T 00 00 03

Lausunto

Kaupunkiympäristölautakunta antoi lausunnon kaupunginhallitukselle:

Helsinki tunnistaa ainutlaatuisen kaupunkiluontonsa erityisyyden ja on tehnyt systemaattisesti työtä sen monimuotoisuuden edistämiseksi kaupungin ensimmäisestä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmasta vuodesta 2008 alkaen. Nykyisessä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmassa 2021 - 2028 (LUMO) asetetaan tavoitteeksi tärkeiden laajojen viheralueiden säilyttäminen ja niiden välisten yhteyksien kehittäminen sekä luontotyyppien ja lajiston turvaaminen. Helsingin kaupunkistrategia 2021 - 2025 painottaa ohjelman kunnianhimoista toimeenpanoa.

Rakentamisen ja luontoarvojen säilyttämisen yhteensovittaminen on haastavaa Helsingin kaltaisessa melko väljästi rakennetussa ja vihreässä kaupungissa. Helsingin maankäytön suunnittelussa noudatetaan lieventämishierarkiaa, eli ensisijaisesti vältetään ja toissijaisesti lievennetään rakentamisesta aiheutuvia haittoja. Joissakin tapauksissa erilaisten tavoitteiden yhteensovittaminen edellyttää rakentamista luontoarvojen kustannuksella. Tällöin voi tulla harkittavaksi ekologisen kompensatian käyttöönotto. Ekologinen kompensatio eli heikennettävien luontoarvojen parantaminen tai suojele muualla on keino tilanteissa, joissa kaavoituksen keinoin ei ole pystytty välttämään tai riittävästi lieventämään rakentamisesta luonnon monimuotoisuudelle aiheuttavaa haittaa.

Helsingin ekologisen kompensatian malli on valmistelussa. Kaupunkiympäristölautakunnan joulukuussa 2023 hyväksymissä, kaupunginhallitukselle hyväksyttäväksi esitetyissä ympäristönsuojelun tavoitteissa todetaan ekologisesta kompensatiosta seuraavaa: ”Rakentamista viheralueille vältetään. Jos kuitenkin joudutaan kaavoittamaan rakentamista viheralueille, se kompensoidaan kaavoituksen ja viheraluesuunnittelun yhteydessä esimerkiksi parantamalla viheralueiden toiminnallisuutta ja ekologista laatua, ennallistamalla luontokohteita tai luomalla uusia lähiviherympäristöjä. Vuoden 2024 aikana Helsinki kokeilee ekologisen kompensatian malleja ja laskentaa ja laajempi malli otetaan käyttöön mahdollisimman nopeasti.”

Kaupungin nykyiset toimet luontohaittojen välttämiseksi ja lieventämiseksi

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteisiin kuuluvat monien muiden tavoitteiden lisäksi tavoitteet luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilymisestä. Maankäytön suunnittelun tulee perustua riittäviin selvityksiin ja luontovaikutusten arviointiin.

Helsingin yleiskaavassa 2016 on tehty luontoselvitysten ja vaikutusten arvioinnin perusteella luontohaittojen välttämistä ja lieventämistä koskevia valintoja. Luontoarvojen heikentämistä vältetään myös tekeillä olevissa osayleiskaavatuissa. Rakentamista on ohjattu luontoarvoiltaan vähemmän arvokkaille alueille. Samaa välttämistä ja lieventämistä tehdään asemakaavoituksessa ja muussa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Yksittäisten lajien ja elinympäristöjen suojelun lisäksi Helsinki toteuttaa yleiskaavassa 2016 esitettyjä ekologisia metsä-, niitty- ja siniverkostoja. Ekologisten verkostojen tavoitteena on parantaa lajien elinympäristöjen ekologista kytkeytyneisyyttä. Yleiskaavan valmistumisen jälkeen on tehty verkostojen tarkemmat tarkastelut. Niitä voidaan hyödyntää maankäytön ja muun suunnittelun tukena ja verkostojen kehittämistoimenpiteiden pohjana.

Kaavoituksessa luontoarvojen huomioimisen keinovalikoima nojaa nykyisiin toimintatapoihin, joita ovat mm. selvitykset, vaihtoehtoisten ratkaisujen etsiminen, vaikutusten arviointi sekä kaavamerkinnot ja -määräykset, joilla pyritään luontohaittojen välttämiseen, minimointiin ja lieventämiseen kaava- ja vaikutusalueella. Lisäksi rakentamisvaiheessa voidaan vielä lieventää ja ehkäistä syntyneitä luontohaittoja tonttikohtaisen viherkertoimen sekä muiden rakennusjärjestyksen määräyksien avulla, jotka ohjaavat säilyttämään ja istuttamaan monimuotoista kasvillisuutta, rakentamaan viherkattoja ja viivyttämään ja imeyttämään hulevesiä. Kaupunkiympäristön ekologista laatua tulee myös pyrkiä lisäämään myös puistojen ja katujen rakentamisessa ja peruskorjauksissa.

Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamista tehdään myös LUMO-ohjelman kautta. Sen toimenpiteiden edistymistä voi seurata julkisesta LUMO-vahdista (<http://lumovahti.hel.fi>).

Luontokysymysten huomioiminen maankäytön suunnittelussa on kaupungille tärkeä teema, ja Helsingin tarkastuslautakunta on tehnyt siitä laajan arvioinnin. Vuonna 2023 valmistuneen arvioinnin keskeisenä johtopäätöksenä oli, että kaupunkiympäristön toimiala huomioi asuinalueiden kaavoituksessa tavoitteet luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi pääosin hyvin.

Helsingin ekologisen kompensaation malli

Helsingin kaupungin ekologisen kompensaation mallin valmistelu aloitettiin vuonna 2021 Helsingin osallistuessa Sitran ja Kuntaliiton rahoittamaan No Net Loss City -hankkeeseen, jossa kehitettiin kunnille ekologisen kompensaation toimintamalli. Valmistelua on jatkettu syksyllä 2022 julkaistun yleisen mallin pohjalta Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittaman BOOST-hankkeen tutkijoiden kanssa. Vuoden 2023 aikana pidetyn työpajasarjan tuloksena on lisätty kaupunkiympäristön toimialan ymmärrystä ekologisen kompensaation mahdollisuuksista ja rajoitteista, kartoitettu Helsingin luontotietojen riittävyttä ekologisen kompensaation näkökulmasta ja hahmoteltu alustavia vaihtoehtoja Helsingin kaupungin ekologisen kompensaation malliksi.

Toimivan ja tarkoituksenmukaisen ekologisen kompensaation toimintamallin ja ekologisen tilinpidon mallin kehittäminen on yhtenä toimenpiteenä Helsingin LUMO-ohjelmassa. Mallin valmistelu on käynnissä ja tavoitteena on, että se valmistuu päätöksentekoa varten vuonna 2025 ja on käytössä vuonna 2027. Mallin tulee olla tehokas, hyvään ekologiseen tietoperustaan tukeutuva ja tutkitusti luonnon monimuotoisuutta edistävä, prosessina sujuva ja yleisesti hyväksyttävä. Samaan aikaan kehitetään muita luonnon monimuotoisuuden lisäämisen keinoja ja mitareita asemakaavoituksessa ja muissa suunnitelmissa.

Osaaminen, resurssit ja kokeilut

Vapaaehtoiseen ekologiseen kompensaatioon liittyviin kompensaatio-selvityksiin ja kompensaatiolaskentaan ollaan muodostamassa pelisääntöjä ja ohjeistusta koko Suomeen. Kompensaatio on muodostumassa osaksi myös yritysten kestäväää toimintaa ja toimien hyväksyttävyyttä. Samalla toimien suunnittelua ja vaikutusten arviointia varten on kehitteillä erilaisia laskentamalleja ja työkaluja. Helsingin kaupungin ekologisten kompensaatioiden toteuttaminen vaatii myös asiantuntija-resurssien lisäämistä.

Kaupungin tulee varautua kompensaatiolaskennan kyvykkyyden kasvattamisen lisäksi kompensaatiokohteiden hankkimiseen joko kaupungin omistamista alueista tai yksityisiltä maanomistajilta.

Pilotit jouduttavat hyvien käytäntöjen ja sujuvan toimintatavan suunnittelua ja käyttöönottoa. Helsingin kaupunginhallitus edellytti kokouksessaan 22.3.2021, että Lentoasemankortteleiden kaavojen täytäntönpänon yhteydessä pilotoidaan ekologisen kompensaation mallia Malmin entisellä lentokenttäalueella.

Lautakunnalle esitellään vuoden 2024 lopussa vuoden aikana toteutettuja ekologisen kompensaation pilotteja ja niistä saatuja suuntaviivoja kompensaatiomallin kehittämisessä.

05.03.2024

Asia/9

Käsittely

Vastaehdotus:

Anni Sinnemäki: Lisätään lausuntoehdotukseen: "Lautakunnalle esitellään vuoden 2024 lopussa vuoden aikana toteutettuja ekologisen kompensaation pilotteja ja niistä saatuja suuntaviivoja kompensaatiomallin kehittämisessä."

Kannattaja: Katri Penttinen

Kaupunkiympäristölautakunta päätti yksimielisesti hyväksyä Anni Sinnemäen vastaehdotuksen mukaan muutetun ehdotuksen.

Esittelijä

vs. kaupunkiympäristön toimialajohtaja
Silja Hyvärinen

Lisätiedot

Pasi Rajala, yleiskaavapäällikkö, puhelin: 09 310 20417

pasi.rajala(a)hel.fi

Laura Walin, yksikön päällikkö, puhelin: 09 310 33250

laura.walin(a)hel.fi

Heikki Salmikivi, tiimipäällikkö, puhelin: 09 310 37483

heikki.salmikivi(a)hel.fi

Jouni Heinänen, yksikön päällikkö, puhelin: 040 679 5965

jouni.heinanan(a)hel.fi

Tuomas Hakala, yksikön päällikkö, puhelin: 09 310 37205

tuomas.hakala(a)hel.fi

Kaisa Jama, tiimipäällikkö, puhelin: 09 310 22980

kaisa.jama(a)hel.fi

Sami Haapanen, tonttipäällikkö, puhelin: 09 310 36437

sami.haapanen(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Valtuustoaloite 27.09.2023 Pasanen Amanda Helsingissä otettava käyttöön ekologinen kompensaatio maankäytön suunnittelussa ja toteutuksessa

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Kaupunkiympäristölautakunta antaa lausunnon kaupunginhallitukselle:

Helsinki tunnistaa ainutlaatuisen kaupunkiluontonsa erityisyyden ja on tehnyt systemaattisesti työtä sen monimuotoisuuden edistämiseksi kaupungin ensimmäisestä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmasta vuodesta 2008 alkaen. Nykyisessä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmassa 2021 - 2028 (LUMO)

asetetaan tavoitteeksi tärkeiden laajojen viheralueiden säilyttäminen ja niiden välisten yhteyksien kehittäminen sekä luontotyyppien ja lajiston turvaaminen. Helsingin kaupunkistrategia 2021 - 2025 painottaa ohjelman kunnianhimoista toimeenpanoa.

Rakentamisen ja luontoarvojen säilyttämisen yhteensovittaminen on haastavaa Helsingin kaltaisessa melko väljästi rakennetussa ja vihreässä kaupungissa. Helsingin maankäytön suunnittelussa noudetaan lieventämishierarkiaa, eli ensisijaisesti vältetään ja toissijaisesti lievennetään rakentamisesta aiheutuvia haittoja. Joissakin tapauksissa erilaisten tavoitteiden yhteensovittaminen edellyttää rakentamista luontoarvojen kustannuksella. Tällöin voi tulla harkittavaksi ekologisen kompensaation käyttöönotto. Ekologinen kompensaatio eli heikennettävien luontoarvojen parantaminen tai suojelu muualla on keino tilanteissa, joissa kaavoituksen keinoin ei ole pystytty välttämään tai riittävästi lieventämään rakentamisesta luonnon monimuotoisuudelle aiheuttavaa haittaa.

Helsingin ekologisen kompensaation malli on valmistelussa. Kaupunkiympäristölautakunnan joulukuussa 2023 hyväksymissä, kaupunginhallitukselle hyväksyttäväksi esitetyissä ympäristönsuojelun tavoitteissa todetaan ekologisesta kompensaatiosta seuraavaa: ”Rakentamista viheralueille vältetään. Jos kuitenkin joudutaan kaavoittamaan rakentamista viheralueille, se kompensoidaan kaavoituksen ja viheraluesuunnittelun yhteydessä esimerkiksi parantamalla viheralueiden toiminnallisuutta ja ekologista laatua, ennallistamalla luontokohteita tai luomalla uusia lähiviherympäristöjä. Vuoden 2024 aikana Helsinki kokeilee ekologisen kompensaation malleja ja laskentaa ja laajempi malli otetaan käyttöön mahdollisimman nopeasti.”

Kaupungin nykyiset toimet luontohaittojen välttämiseksi ja lieventämiseksi

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteisiin kuuluvat monien muiden tavoitteiden lisäksi tavoitteet luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilymisestä. Maankäytön suunnittelun tulee perustua riittäviin selvityksiin ja luontovaikutusten arviointiin.

Helsingin yleiskaavassa 2016 on tehty luontoselvitysten ja vaikutusten arvioinnin perusteella luontohaittojen välttämistä ja lieventämistä koskevia valintoja. Luontoarvojen heikentämistä vältetään myös tekeillä olevissa osayleiskaavatoissa. Rakentamista on ohjattu luontoarvoiltaan vähemmän arvokkaille alueille. Samaa välttämistä ja lieventämistä tehdään asemakaavoituksessa ja muussa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Yksittäisten lajien ja elinympäristöjen suojelun lisäksi Helsinki toteuttaa yleiskaavassa 2016 esitettyjä ekologisia metsä-, niitty- ja siniverkostoja. Ekologisten verkostojen tavoitteena on parantaa lajien

elinympäristöjen ekologista kytkeytyneisyyttä. Yleiskaavan valmistumisen jälkeen on tehty verkostojen tarkemmat tarkastelut. Niitä voidaan hyödyntää maankäytön ja muun suunnittelun tukena ja verkostojen kehittämistoimenpiteiden pohjana.

Kaavoituksessa luontoarvojen huomioimisen keinovalikoima nojaa nykyisiin toimintatapoihin, joita ovat mm. selvitykset, vaihtoehtoisten ratkaisujen etsiminen, vaikutusten arviointi sekä kaavamerkinnot ja -määräykset, joilla pyritään luontohaittojen välttämiseen, minimointiin ja lieventämiseen kaava- ja vaikutusalueella. Lisäksi rakentamisvaiheessa voidaan vielä lieventää ja ehkäistä syntyneitä luontohaittoja tontti-kohtaisen viherkertoimen sekä muiden rakennusjärjestyksen määräyksien avulla, jotka ohjaavat säilyttämään ja istuttamaan monimuotoista kasvillisuutta, rakentamaan viherkattoja ja viivyttämään ja imeyttämään hulevesiä. Kaupunkiympäristön ekologista laatua tulee myös pyrkiä lisäämään myös puistojen ja katujen rakentamisessa ja peruskorjauksissa.

Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamista tehdään myös LUMO-ohjelman kautta. Sen toimenpiteiden edistymistä voi seurata julkisesta LUMO-vahdista (<http://lumovahti.hel.fi>).

Luontokysymysten huomioiminen maankäytön suunnittelussa on kaupungille tärkeä teema, ja Helsingin tarkastuslautakunta on tehnyt siitä laajan arvioinnin. Vuonna 2023 valmistuneen arvioinnin keskeisenä johtopäätöksenä oli, että kaupunkiympäristön toimiala huomioi asuinalueiden kaavoituksessa tavoitteet luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi pääosin hyvin.

Helsingin ekologisen kompensaation malli

Helsingin kaupungin ekologisen kompensaation mallin valmistelu aloitettiin vuonna 2021 Helsingin osallistuessa Sitran ja Kuntaliiton rahoittamaan No Net Loss City -hankkeeseen, jossa kehitettiin kunnille ekologisen kompensaation toimintamalli. Valmistelua on jatkettu syksyllä 2022 julkaistun yleisen mallin pohjalta Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittaman BOOST-hankkeen tutkijoiden kanssa. Vuoden 2023 aikana pidetyn työpajasarjan tuloksena on lisätty kaupunkiympäristön toimialan ymmärrystä ekologisen kompensaation mahdollisuuksista ja rajoitteista, kartoitettu Helsingin luontotietojen riittävyttä ekologisen kompensaation näkökulmasta ja hahmoteltu alustavia vaihtoehtoja Helsingin kaupungin ekologisen kompensaation malliksi.

Toimivan ja tarkoituksenmukaisen ekologisen kompensaation toimintamallin ja ekologisen tilinpidon mallin kehittäminen on yhtenä toimenpiteenä Helsingin LUMO-ohjelmassa. Mallin valmistelu on käynnissä ja

tavoitteena on, että se valmistuu päätöksentekoa varten vuonna 2025 ja on käytössä vuonna 2027. Mallin tulee olla tehokas, hyvään ekologiseen tietoperustaan tukeutuva ja tutkitusti luonnon monimuotoisuutta edistävä, prosessina sujuva ja yleisesti hyväksyttävä. Samaan aikaan kehitetään muita luonnon monimuotoisuuden lisäämisen keinoja ja mitareita asemakaavoituksessa ja muissa suunnitelmissa.

Osaaminen, resurssit ja kokeilut

Vapaaehtoiseen ekologiseen kompensatioon liittyviin kompensatioselvityksiin ja kompensatiolaskentaan ollaan muodostamassa pelisääntöjä ja ohjeistusta koko Suomeen. Kompensatio on muodostumassa osaksi myös yritysten kestäväää toimintaa ja toimien hyväksyttävyyttä. Samalla toimien suunnittelua ja vaikutusten arviointia varten on kehitteillä erilaisia laskentamalleja ja työkaluja. Helsingin kaupungin ekologisten kompensatioiden toteuttaminen vaatii myös asiantuntijaresurssien lisäämistä.

Kaupungin tulee varautua kompensatiolaskennan kyvykkyyden kasvattamisen lisäksi kompensatiokohteiden hankkimiseen joko kaupungin omistamista alueista tai yksityisiltä maanomistajilta.

Pilotit jouduttavat hyvien käytäntöjen ja sujuvan toimintatavan suunnittelua ja käyttöönottoa. Helsingin kaupunginhallitus edellytti kokouksessaan 22.3.2021, että Lentoasemankortteleiden kaavojen täytäntönpänon yhteydessä pilotoidaan ekologisen kompensation mallia Malmin entisellä lentokenttäalueella.

Esittelijän perustelut

Valtuustoaloite

Valtuutettu Amanda Pasasen ja 27 muuta valtuutettua ovat tehneet 27.9.2023 seuraavan valtuustoaloitteen:

Helsingissä otettava käyttöön ekologinen kompensatio maankäytön suunnittelussa ja toteutuksessa

Luontokatoa tapahtuu ennen näkemättömällä vauhdilla, mikä vaarantaa ekosysteemien toiminnan ja myös ihmisen elämän edellytyksiä. Maailman talousfoorumi on nostanut luontokadon yhdeksi vakavimmista uhkista ihmiskunnan tulevaisuudelle, ja maailman maat ovat yhdessä Montrealin luontokokouksessa sitoutuneet pysäyttämään luontokadon vuoteen 2030 mennessä.

Myös Suomessa lajien uhanalaistuminen kiihtyy ja luontotyypeistämme lähes puolet arvioidaan uhanalaisiksi ja joka yhdeksäs laji on uhanalainen.

Kaupungeissa tapahtuva luontokato on pinta-alaltaan verrattain pientä, mutta muutokset luonnonympäristöihin ovat usein todella pysyviä ja saattavat kohdistua luontoarvoiltaan arvokkaille alueille, sillä kaupunkien luonto on saanut elää ja kehittyä rauhassa. Kaupungistumisen myötä luontokadon pysäyttäminen kaupungeissa on erityisen haastavaa ja sen torjumiseksi tarvitaan uusia työkaluja. Helsingin on tehtävä kaikissa vaiheissa kaikkensa luonnon säilyttämiseksi.

Ekologinen kompensatio tarkoittaa luonnolle aiheuttamiemme haittojen hyvitystä luonnolle itselleen. Tämä voi tapahtua esimerkiksi ennallistamalla aiemmin heikennettyjä alueita tai suojelemalla heikennyspaikkeen alaista luontoa. Ekologisen kompensaation tulee aina olla vasta viimesijainen keino. Kompensatio on luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa käytetyn lievennyshierarkia periaatteen viimeinen keino. Aina ensisijaisesti on pyrittävä välttämään, toissijaisesti minimoimaan ja viimesijaisesti joko korjaamaan haitat paikan päällä tai hyvittämään luontohaitta ekologisella kompensaatiolla.

Jotta Helsingin on mahdollista saavuttaa luontoposiitivisuus omassa toiminnassaan, on luontohaittoja ruvettava hyvittämään ja kompensoimaan.

Siksi me allekirjoittaneet valtuutetut esitämme, että Helsingissä otetaan käyttöön ekologinen kompensatio osana maankäytön suunnittelua ja toteutusta.

Lausuntopyyntö

Kaupunginkanslia on pyytänyt kaupunkiympäristölautakuntaa antamaan asiasta lausunnon kaupunginhallitukselle 28.2.2024 mennessä.

Esittelijä

kaupunkiympäristön toimialajohtaja
Ville Lehmuskoski

Lisätiedot

Pasi Rajala, yleiskaavapäällikkö, puhelin: 09 310 20417
pasi.rajala(a)hel.fi
Laura Walin, yksikön päällikkö, puhelin: 09 310 33250
laura.walin(a)hel.fi
Heikki Salmikivi, tiimipäällikkö, puhelin: 09 310 37483
heikki.salmikivi(a)hel.fi
Jouni Heinänen, yksikön päällikkö, puhelin: 040 679 5965
jouni.heinanan(a)hel.fi
Tuomas Hakala, yksikön päällikkö, puhelin: 09 310 37205
tuomas.hakala(a)hel.fi
Kaisa Jama, tiimipäällikkö, puhelin: 09 310 22980
kaisa.jama(a)hel.fi
Sami Haapanen, tonttipäällikkö, puhelin: 09 310 36437
sami.haapanen(a)hel.fi

05.03.2024

Asia/9

Liitteet

- 1 Valtuustoaloite 27.09.2023 Pasanen Amanda Helsingissä otettava käytön ekologinen kompensatio maankäytön suunnittelussa ja toteutuksessa

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kaupunkiympäristölautakunta 27.02.2024 § 124